

Övergripande kulturhistorisk bedömning

Sa Unnaryds kyrka

Södra Unnaryds kyrka är byggd 1833 på platsen för den medeltida kyrkan, av byggmästare Petter Petersson, från Thå i Sandhults socken. Ritningar till kyrkan är signerade Samuel Enander, Överintendentämbetet och är daterade 1828. Byggmästaren avvek dock från dessa ritningar vid uppförandet av kyrkan.

Södra Unnaryds kyrka är uppförd i nyklassicistisk stil. Kyrkan har rektangulärt långhus, halvrunt kor i öster, torn i väster och sakristia på nordsidan. Kyrkan är uppförd i sten. Fasaderna är vitavfärgade, spritputsade med släta omfattningar runt fönster och entréer. Långhuset har mycket brant och högt takfall, sadeltak, och koret ett halvt kontak, båda täckta med kopparplåt. De var från början täckta med spån. Tornet har torntak med en sluten lanternin i trä, målad i vitt och rosa, som avslutas av ett kors. I lanterninens väggar finns tornur från 1899. Huvudentré finns i väster genom tornet och sidoingång på långhusets södra sida. Portarna i kyrkan kommer från den gamla kyrkan. Kyrkan har höga rundbågsfönster. Korfönstret i öster är igenmurat. Gjordes 1874 i samband med att en ny altarmålning sattes upp. Över entréer och i långskeppets västgavel finns lunettfönster.

Långskeppet täcks av ett tunnvalv i trä. Väggarna är putsade och vitkalkade. Altaruppsatsen, som har en kraftig bågram mellan kolonner utförd av spegelmakare J A Andersson, Halmstad och altartavla av Bengt Nordenberg, tillkom 1874. Det ursprungliga korset med svepduk och törnekrona är placerat på läktaren. Altarringen är ursprunglig och har för trakten typiskt gallerverk. Predikstolen är från 1834 och är tillverkad av Johannes Andersson och sonen Johan Johansson, Mjöback. Mellan ljudtak och korgen på predikstolen finns ett lunettfönster. Ursprungliga psalmtavlor. I koret finns två svängda korbänkar från kyrkans byggnadstid. Även läktarens bänkar är ursprungliga. Långhuset har fyra slutna bänkkvarter, tillverkade på 1960-talet. Läktarbarriären har konvext mittparti och gallerverk, likt altarringen. Läktarorgeln är ursprungligen byggd av J N Söderling, Göteborg, år 1842. Fasaden är tillverkad efter en anonym ritning från samma år. Under läktaren finns ett särskilt andaktsrum inrett, kallat Ingebrekts kapell efter Unnaryds första kända präst. Ingebrekts kapell tillkom 1961-62. I kapellet finns ett altare i söder med glasmålningar i fönstret som altartavla. Här finns även den del av kyrkans medeltida dopfunt som finns bevarad. Kyrkan har genomgått två större invändiga renoveringar, 1934 och 1961-62. På norra väggen hänger altartavlan från 1710 från den förra kyrkan. Dopfunt i ek med nygotisk dekor tillverkad av Lars Jönsson, Lövdala.

Sammanfattning

Södra Unnaryds kyrka är en välbevarad nyklassicistisk kyrka. Exteriört är kyrkan mycket välbevarad. Den ursprungliga taktäckningen av spån har bytts mot kopparplåt, mittfönstret i koret har murats igen och tornur har installerats. Interiören har genomgått en hel del förändringar sedan byggnadstiden men har behållits sin nyklassicistiska prägel. Altaruppställningen är utbytt, men det ursprungliga korset med svepduk finns bevarat i kyrkan, bänkinredningen har bytts ut, men den nya slutna bänkinredningen ansluter väl till kyrkans arkitektur.

Att särskilt tänka på vid vård och underhåll av Södra Unnaryds kyrka

- Välbevarad nyklassicistisk exteriör.
- Kyrkportarna från den tidigare kyrkan.
- Nyklassicistisk interiör.
- Kyrkans ursprungliga inredning; kors med svepduk, altarring, predikstol, läktarbarriär.
- Altartavla från 1874.
- Äldre inventarier från kyrkans föregångare.

Kortfattad historisk beskrivning kyrka och kyrkogård m.fl. byggnader

Södra Unnaryds kyrka

1200-talet	Första kyrkobyggnaden uppförs Kyrkogården på äldre kyrkans tid var ca 60x60meter
1641	Tillbyggs en korsarm mot söder
1707	Långhuset byggs till med 12 m
1753	Tillbyggs en korsarm mot norr, även innehållande en sakristia
1755	Korsarmen mot söder byggs om
1826	Beslut om att riva gamla kyrkan
1829-1831	Kollektinsamling i landets övriga församlingar till nybyggnad
1829	”Kongl. Öfver Intendent Contoret” sänder ritning till församlingen
1831	Byggandet av S:a Unnaryds kyrka påbörjas
1833	Kyrkobyggnaden uppförd
1834	Ny predikstol
1835	Ny altarprydnad, ett kors med mantel och törnekrona
1835	Kyrkan invigs av biskop Esaías Tegnér
1836	Ask och lönn planteras på kyrkogården
1842	Ny orgel
1868	Nya grindar tillkom vid huvudingången.
1872	Tidiga fotografier av bl.a. koret och Unnaryds kyrkby
1874	Det mellersta korfönstret igenmuras och en altarmålning av Bengt Nordenberg uppsättes. Nya fönster med spröjsverk. Väggarna inv. målas och bänkarna ekådras
1877	Kyrkogården utvidgas mot norr och ny mur tillkom.
1890	Kaminer sätts in
1896	Invändig renovering. Bänkar målas bruna, valvet ljusblått och fönstrens övre del färgas rött och gult
1899	Ett tornur sätts in
1917	Kyrkogården utvidgas mot öster utan stenmur.
1934	Omfattande renovering. Kalkning av fasaden samt interiör ommålning. Värmeledning med varmluft ersätter kaminer, bänkarna byggs om och nytt bänkgolv läggs. Orgeln renoveras och dess läge ändras något. Nya trappor till läktaren och innerdörrar vid huvudporten insätts.
1936	Kyrkogården utvidgas mot norr
1943	El-belysning installeras
1944	Rengöring och målning av åtta grindar.
1950	Utvändig renovering. Väggarna kalkas, nytt kors uppsättes på tornet, lanternin bekläds med kopparplåt och transparenta urtavlor inmonteras

- 1951 Fem vattenpostar anlades.
- 1952 Elektrisk klockringning
- 1953 Orgeln byggs om. Nya möbler i sakristian
- 1955 I samband med bårhusets byggnad anlades kringliggande område till kyrkogård.
- 1957-58 Stenmur läggs vid östra kyrkogårdsdelen.
- 1960-talet Komplettering av grindar till övriga ingångar till kyrkogården.
- 1961-62 Utvändig renovering. Kyrkväggarna omputsas, kyrktaket beläggs med koppar. Omfattande inre renovering. Nytt golv, nya kyrkbänkar och ljuskronor. Ljuskronorna omplaceras till två rader. Ljudanläggning installeras. Pelare byts ut under läktaren där ett kapell inreds. Toaletter insättes. Vindfång i vapenhuset och trappan till tornet byggs in.
- 1970 Kopparplåt på långhus och kortak.
- 1974 Kyrkbänkarna beklädes. Ljudanläggningen förbättras och förbindelse till sjukhemmet upprättas.
- 1979 Grundlig genomgång av dubbning på gravstenar. Alla odubbade dubbas.
- 1981 Äldre träd, bl.a. askar från 1836 huggs ned och ersättes av lindar.
- 1983 Arbetet med utvidgning av nordliga kyrkogårdsdelen färdigställs, nya kyrkogården står klar. Gravstenar från äldre kyrkogården flyttas och ställs vid muren mot sjukhemmet. Flera grusgångar igenlägges och huvudparkeringen asfalteras om.
- 1984 Nya kyrkogården invigs.
- 1986 Bevattningsanläggning med 72 spridare i 12 sektioner samt fasadbelysning tillkom. Kyrkogården fick lyktstolpar och minneslunden färdigställs.
- 1990 Återinvigning av orgeln efter renovering
- 1992 Utvändig renovering. Putsning, guldförgyllning av kors. Tornets trädetaljer målas och tornet får nytt koppartak.
- 1996 Ett 20-tal fönsterglasrutor utbytes.
- 1997 Ny orgel till Ingebrekts kapell.
- 2000 El-motor kopplas till gamla tornursverket. Toalett handikappanpassas
- 2004 Tidigare återfunnen dopfunt ställs i Ingebrekts kapell
- 2005 Automatisk tornluksöppning. Nedrasad stenmur återställs.

Unnaryds bårhus

- 1955 Bårhuset byggs
- 1992 Bårhuset blåstras och målas
- 2005 Kistkyl inköpes

Unnaryds församlingshem

Huset var ursprungligen bostadshus för ett jordbruk på platsen och hade då ladugård mot söder. Huset låg då längre norrut men har senare flyttats till nuvarande plats. Byggnaden är kopplad till kommunalt vatten och avlopp och är även kopplat till fjärrvärmecentral.

- 1963 Doktorsvillan inköpes och görs till församlingshem. Omläggning av el-system
- 1967 Stolpbelysning tillkom.
- 1968 Brandstegar monterades
- 1973 Tillbyggs ungdomslokaler
- 1974 Kakel i kök tillkom
- 1976 Målning och tapetsering av två rum
- 1978 Nya lyktstolpar sam reparation av de gamla
- 1979 Utvändig målning av fönster, balkong och järndetaljer.

1982	Tillbyggs samlingssal, samtidigt som gamla delen målas och omtapetseras Utvändig målning.
1989	Byte av ytterbeklädnad. Reparation av källare.
1994	Larm installeras, 3 st IR-givare + siren
1999	Utvändig målning
2002	Handikappramp tillkom
2004	Golvet i stora och lilla salen slipas och lackas.
2005	Nytt golv i kök efter vattenskada

Unnaryd, röda längan

”Röda längan ” var ursprungligen uthus till tidigare jordbruk sedermera till ”doktorsvillan” och nu till församlingshemmet. Idag inryms kontorslokaler, ungdomslokaler, garage m.m.

Under en period på 1800-talet inrymdes en tygaffär. Byggnaden är kopplat till kommunalt vatten och avlopp.

1967-68	El-värme och belysning tillkom. Rum gjordes till ungdomslokaler, och lokal för metallslöjd tillkom
1972-73	Utvändig målning och målning, tapetsering på plan 2.
1974	Takavvattning byttes ut
1976	Omläggning av el till enskilt abonnemang
1983	Lägenheten målas och tapetseras
1997-98	Uthyrning av lägenheten upphör. Utrymmena rustas upp till expeditionslokaler.
2000	Utvändig målning
2004	Lägenhetens stora rum blir pastorsexpedition, diakoniexpeditionen flyttas till lilla rummet

Unnaryd, förråd, personalutrymmen

Förrådet har vatten från egen brunn medan avloppet är kopplat till det kommunala systemet.

1983	Boden färdigbyggd
1996	Utvändig målning

Unnaryds prästgård

Prästgården har egen brunn medan avloppet är kopplat till det kommunala systemet.
Bergvärme.

1989	Renovering samt målning och tapetsering av ett stort rum + toalett
1998	Invändig renovering
2006	Invändig renovering, nya köksluckor.
2006-07	Bergvärme installerades

Unnaryds prästgård, uthus, garage

Ingen notering

Unnaryds prästgård, växthus

2002	Växthus ges som gåva av en kyrkvän
2005	Nya glas insättes efter stormen ”Gudrun”

Käll- och litteraturförteckning

Arkiv: Kulturmiljö Halland, Halmstad
Kyrkokamrerens arkiv.

Litteratur: Långaryds kyrka, Torsten Allgulin, 1933
Kyrkobyggnader i Småland, del 2, Riksantikvarieämbetet och kungl. Vitterhets
historie och antikvitets akademien
Glimtar ur Långaryds historia, Långaryds hembygdsförening 1987. Avsnitt skrivet
av Karl-Erik Pettersson, Ekeryd, Hyltebruk
Glimtar ur Långaryds historia, Långaryds Hembygdsförening 1993, Avsnitt skrivna av Helge
Andersson, Olshult och Evald Fransson, Landeryd.

Historik över Långaryds Kyrka, 1991 – vikt blad av Helge Anderson, Olshult.
S. Unnaryds Kyrka, 1984 av Rune Bolmblad, Unnaryd.
S. Unnaryds Kyrka, 2005, vikt blad av Rune Bolmblad.
Landeryds Kyrka, 1978, vikt blad av okänd författare.
Jälluntofta Kyrka, vikt blad av Allan Nilsson.